

Päivi Maaranen

Brynickbackan tiejäännökset – esimerkki historiallisen ajan asuinpaikan ja kulkuväylien löytämisestä

Brynickbackan historiallinen asuinpaikka havaittiin Uudellamaalla vuonna 2017 tehtyjen kulttuuriympäristön tilan seurantaan liittyvien tarkastusten yhteydessä. Kohteella paikannettiin erilaisten rakennusten ja maatalouden harjoittamiseen liittyvien rakennelmien ohella kaksi erityyppistä tiejäännöstä. Tarkastettu kohde lienee historiallisten tietojen perusteella viimeistään vuonna 1540 asuttu Brynickbackan kylän paikka, joskin asutuksen tarkkaa sijaintia osoittava karttamateriaali on vasta 1700-luvun alusta. Asuinpaikka on jäänyt käytöstä ilmeisesti 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alussa. Sillä olevista tiejäännöksistä pidempi on vuoden 1764 kartoilla näkyvän, Brynickbackan kautta kulkevan tien osa Sutarkullan ja Vestanbyn välillä. Se on jäänyt käytöstä tielinjaa idemmäksi siirrettäessä vuosien 1982–1992 välissä, joten kyseessä on ainakin reilu parisataa vuotta vanhan tien jäännös. Lyhyemmän tiejäännöksen ikää ja luonnetta on vaikea selvittää luotettavasti, sillä siitä ei ole merkintöjä historiallisilla tai moderneilla kartoilla.

Brynickbackas väglämningar - ett exempel på upptäckten av en boplats och färdvägar från historisk tid

Brynickbackas historiska boplats upptäcktes i samband med de uppföljande granskningarna av kulturmiljöns tillstånd, som utfördes i Nyland år 2017. På lokalen lokaliserades förutom olika byggnader och byggen relaterade till utövandet av jordbruk även två väglämningar av olika typ. Baserat på historiska uppgifter torde den undersökta lokalen utgöra platsen för Brynickbacka by som varit bebodd senast 1540, fast att kartmaterialet som visar bebyggelsens exakta läge dock är först från början av 1700-talet. Boplatsen har uppenbarligen slutat användas i slutet av 1800-talet eller i början av 1900-talet. Den längre av platsens väglämningar utgör en del av vägen som löpt mellan Sutarkulla och Vestanby genom Brynickbacka, som är synlig i kartorna från år 1764. Vägen har fallit ur användning då väglinjen flyttats österut mellan åren 1982 och 1992. Med andra ord rör det sig om en väglämning som är i alla fall drygt tvåhundra år gammal. Den kortare väglämningens ålder och natur är svår att fastställa med säkerhet, eftersom den inte är markerad i varken historiska eller moderna kartor.

Johdanto

Uudellamaalla tehtiin vuonna 2017 kulttuuriympäristön tilan seurantaan liittyen systemaattisia tarkastuksia kiinteille muinaisjäännöksille. Tutkimuksen tarkoituksena oli kohteiden yleisen kunnon ja tilan selvittäminen. Lisäksi kerättiin tietoa Museoviraston 1990–2000-luvulla tekemän muinaisjäännösten hoidon lop-

pumisen vaikutuksista ja kehitettiin tarkastusmenetelmiä. (Maaranen 2017: 1–4.)

Tutkimuksen yhteydessä löydettiin sattumalta historiallisen ajan asuinpaikka ajetaan nykyisen Brynickbackan tilakeskuksen ohi vievää tietä (Kuva 1). Tieltä havaittiin nimittäin metsässä muutamia suurehkoja kiviröykkiöitä ja ne päätettiin tarkastaa maastossa saman tien.

Kuva 1. Tarkastetun kohteen sijainti Läppträsketin järven rannalla (musta lippumerkintä). Nuolella on merkitty ilmakuvassa näkyvä vanhempi tien paikka, joka on vuoteen 1992 mennessä kynnety pelloksi. Ote: Museoviraston muinaisjäännösrekisteri, maastokartta ja ortofotokuva, Maanmittauslaitos 2020.

Tien reunasta löydettiin röykkiöitä kohti vievä selkeä ja leveähkö heinää kasvava tiejäännös. Sen varrella oli erilaisia asutukseen liittyviä jäännöksiä. Tiejäännös päättyi viljellyn pellon laitaan, missä siitä erkani poikittaissuuntainen kapeampi tiejäännös. Tiejäännösten lisäksi maastosta paikannettiin yksi varma ja kaksi mahdollista rakennuksen perustusta sekä piha-alueita rajaava kivirivi. Kuusettuneelta vanhalta pellolta löydettiin useita kiviröykkiöitä. Lisäksi keskeisen asuinpaikka-alueen ulkopuolella oli erilaisia epämääräisempiä kivilatomoja ja -kasoja. (Maaranen 2017: 2.)

Maastossa löydettyjen jäännösten luonnetta selvitettiin tarkastuksen jälkeen tarkemmin erilaisten kirjallisten lähteiden, historiantutkimuksen ja eri-ikäisten karttojen antaman tiedon avulla. Menetelmänä sovellettiin historiallisen maantieteen menetelmistä retrospektiivistä metodia. Siinä paikkaa ja sen historiaa tarkastellaan menneisyydestä nykyhetkeä kohti (esim. Karsvall 2013: 411–416). Selvityk-

sen tuloksena todettiin, että löydetty kohde oli historiallinen Brynickbackan asuinpaikka. Tarkastusraportin laatimisen yhteydessä ilmeni, että kohde oli viety Museovirastossa muinaisjäännösrekisteriin jo vuonna 2013 mahdollisena muinaisjäännöksenä (rekisteritunnus 1000021500). Kohdetta ei vain ilmeisesti oltu missään vaiheessa tarkastettu maastossa.

Brynickbackan historiaa

Brynickbackan asuinpaikan historia on jokseenkin hyvin jäljitettävissä historiallisten karttojen avulla. Esimerkiksi Samuel Broteruksen (1703a) kartalla löytöpaikan tienoville on merkitty Brynickbackan tila, joka muodostaa lounaassa sijaitsevan Sutarkullan tilan kanssa kylämäisen kokonaisuuden (Kuva 2). Kartalla Sutarkullan maat on merkitty A-kirjaimella ja Brynickbackan B-kirjaimella (Gardberg 1968: 290). Brynickbackan tilaa ympäröivät maat

ovat vain sen käytössä, kun taas Sutarkullan tilaa ympäröivät maat on jaettu kummankin tilan kesken.

Brynickbackan tilan paikka oli asuttu vielä 1800-luvun pitäjänkartan mukaan (Karjaa 2014:07 Ia). 1800-luvun loppupuolella tai 1900-luvun alussa asutus siirtyi nykyisen Brynickbackan tilakeskuksen kohdalle venäläisen topografikartan ja senaatin kartaston perusteella arvioituna (Karjaa V 23a; Karjaa V 23b). Broteruksen (1703a) kartalla Brynickbackan ja Sutarkullan välillä sijaitsivat 1700-luvun alussa Smedängens ja Smedtzgiärdan, jotka näkyvät myös vuoden 1764 kartalla (Gardberg 1968: 326; B15:16/1). Nykyinen Brynickbackan tilakeskus onkin ehkä rakennettu historiallisen pajan paikan tienoville.

Historiallisten lähteiden mukaan Brynickbacka oli vuonna 1540 yhden tilan käsittävä pieni kylä, jonka veromarkkaluku oli $\frac{1}{2}$ (Kerkkonen 1952: 7, 10, 62; Gardberg 1968: 100–101). Se oli tuolloin yksi Karjaan pienim-

mistä kylistä. Kylä tunnetaan lähteissä mm. nimillä Brönnicka backa (1540) ja Brynnicbacka (1544). Nimen alkuperän on ehdotettu liittyvän miehen nimeen Bruno (Solstrand 1948: 19). Paikan asukkaista mainitaan esimerkiksi vuonna 1551 Erik, vuonna 1565 Erik Bengtsson ja vuosina 1620–1635 Mats Thomasson (Kerkkonen 1952: 64; Gardberg 1968: 241).

Asutuksen yleisluettelon antaman tiedon perusteella Mats Thomasson liittyi Brynickbackan tilaan ainakin vuoteen 1636 saakka. Hänen jälkeensä tilaa piti Sigfrid Matsson vuoteen 1652 ja häntä seurasi Mats Sigfridsson vuoteen 1676. Vuosina 1680–1704 tilaa piti Thomas Matsson ja hänen jälkeensä vuosina 1706–1712 Johan Thomasson. Tila oli Gullön ratsutilan augmentti eli aputila viimeistään vuodesta 1691. (Yleisluettelo 1634–1653; Yleisluettelo 1654–1673; Yleisluettelo 1674–1693; Yleisluettelo 1694–1713; Gardberg 1968: 362, 364.) Kruunutilana se

Kuva 2. Samuel Broteruksen kartta 1700-luvun alusta Brynickbackasta (kuvan oikeassa yläkulmassa) ja Sutarkullasta (kuvassa alhaalla keskellä) (Broterus 1703a).

oli ainakin vuodesta 1687 alkaen. 1600-luvun lopulla monet tilat menettivät itsenäisyytensä ja jäivät asumattomiksikin muun muassa valtakunnan verorasituksen ja katovuosiin liittyvän veronmaksukyvyttömyyden takia. (Gadberg 1968: 130, 133–134, 297, 298.)

Brynickbackan kylän ainoa tila vaikuttaa henkilönimien perusteella olleen saman suvun viljelemä ainakin vuodesta 1620 alkaen ja se oli 1600-luvun lopun katovuosienkin aikaan asuttu. Historialliset tiedot valottavat sen asukkaiden elämää jonkin verran. Esimerkiksi 1620-luvulla pelloilla viljeltiin ruista ja ohraa ja Mats Thomassonia verotettiin käsimyllystä. Tuolloin Brynickbackan maan hintakin arvoettiin korkeaksi suhteessa moniin muihin Karjaan kylien maihin. Vajaa sata vuotta myöhemmin 1700-luvun alussa tilalla oli suhteellisen suuri humalatarha, mutta metsissä vain aidas- sekä polttopuuta ja vain kotitarpeisiin. Tila mainitaan myös vuonna 1719 verotuksessa, joten se oli todennäköisesti isoonvihaan liittyvän venäläismiehityksen ajan ainakin pääosin ajasta asuttu. (Vrt. Gardberg 1968: 282–283, 294–295, 299, 301, 322, 310, 396–397.)

Rippikirjoista löytyvien henkilötietojen perusteella vaikuttaa siltä, että sama suku asui tilaa myös 1700-luvulla. Johan Thomason mainitaan Brynickbackan tilan yhteydessä esimerkiksi vuosien 1723–1737 rippikirjassa, joten ennen ja jälkeen venäläismiehitystä tilaa piti ilmeisesti sama henkilö. Hänen jälkeensä tilaa piti rippikirjojen mukaan poika Thomas Johansson. Tämä riiteli vuonna 1764 tehdyn isojaon jälkeen Sutarkullan Johan Henriksenin kanssa peltojen ja niittyjen jaosta ja joutui naapurinsa pahoinpitelemäksikin. (Rippikirjat 1723–1737; Rippikirjat 1747–1758; Rippikirjat 1758–1774; Talvitie 2013: 163, 186.)

Laajemmassa yhteydessä Brynickbacka oli aikanaan yksi jo keskiajalta tunnetun Bobbenesin verokunnan kylistä. Sen naapurikylät olivat saman verokunnan kylä Sutarkulla lounaassa, Finnebyn verokunnan kylä Vestanby koillisessa ja Dalakarin verokunnan kylä Finneby eteläkaakossa. Sutarkullan, Brynickbackan ja Finnebyn välillä oli vanhastaan

ilmeisesti yhteys. Finneby oli varmasti olemassa jo keskiajalla, mutta todennäköisesti myös Västanby, Sutarkulla ja Brynickbacka syntyivät keskiajan kuluessa. (Broterus 1703b; Kerkkonen 1952: 7, 9–10, 16, 54–56, 58–59, 62, 64–65.)

Brynickbackan tiejäännösten historiallinen konteksti

Brynickbackan tiejäännöksistä pidempi kulkee alueella koillinen-lounas-suuntaisesti ja lyhyempi kaakko-luode-suuntaisesti. Maastossa näkyvät asutusjäännökset sijoittuvat pidemmän tiejäännöksen itäpuolelle. Se on havaittavissa selkeästi metsämaalla leveähkönä kulku-urana (Kuva 3), jonka lounaisin osa muodostaa solatien pellon reunassa. Jäännöksen pituus on noin 100 metriä ja se on jokseenkin hyvin säilynyt. Lyhyempi tiejäännös haarautuu pidemmästä jäännöksestä pellon reunassa ja on pituudeltaan muutamia kymmeniä metrejä. Se sijoittuu asutusjäännösten eteläpuolelle ja sitä reunustaa paikoin suurehkoista kivistä muodostuva valli (Kuva 4). Jäännös on havaittavissa maastossa helposti ja se on säilynyt suhteellisen hyvin.

Tiejäännösten ikää ja luonnetta voi arvioida jossakin määrin historiallisten karttojen ja ilmakuviin antaman tiedon perusteella. Vuoden 1764 kartalla näkyy selkeästi Sutarkullan ja Brynickbackan välinen tie. Se haarautuu kahteen reittiin Sutarkullan koillispuolella, joista pohjoisempi kulkee Brynickbackan asuinpaikan länsipuolitse (B15:16/1). Tien kulku on tarkasteltavissa myös 1700-luvun lopun kartoilla (Harju & Lappalainen 2010: 67; Harju 2020: 73). Niiden mukaan tie kulkee Sutarkullan koillispuolella olevasta tien haarasta pohjoiseen Brynickbackaan ja sieltä edelleen Västanbyhyn. Broteruksen kartat (1703 a, 1703b) 1700-luvun alusta eivät valitettavasti anna tietoa Brynickbackan kulkuväylistä.

1700-luvun jälkipuolen kartoilla näkyvä Sutarkullan ja Brynickbackan kautta kulkeva tie yhtyy lännessä ja idässä Suureen Rantatiehen. Viime mainittu haarautuu nimittäin Karjaan kivikirkon lounaispuolella kolmeen

Kuva 3. Brynickbackan pidempi koillinen-lounas -suuntainen tiejäännös. Kuva: Päivi Maaranen 2017, Museovirasto.

Kuva 4. Brynickbackan lyhyempi kaakko-luode -suuntainen tiejäännös. Kuva: Päivi Maaranen 2017, Museovirasto.

eri reittilinjaukseen. Pohjoisin Suuresta Rantatiestä haarautuva reitti vie Siuntioon, läntisempi reitti kulkee Lämpträsketin järven länsipuolitse ja itäisempi reitti järven itäpuolelta. Viimemainitut Lämpträsketin kiertävät reitit yhtyvät sittemmin toisiinsa johtaen Inkoon kautta itää kohti (Salminen 1992: 53–55).

1700-luvun jälkipuolen karttojen antaman tiedon perusteella Brynickbackan pidempi tiejäännös on osa laajempaa, eri kyliä toisiinsa yhdistävää tieverkostoa. Sitä voi sen vuoksi kutsua nykyäsittein yhdystieksi (Liikennevirasto 2010: 13). Tie kulkee historiallisella paikallaan vielä vuoden 1982 peruskartalla, ja sitä on oikaistu Brynickbackan tilakeskuksen pohjoispuolella vuosien 1982 ja 1990 välillä (Peruskartta 1982; Peruskartta 1990). Oikaisun jälkeen vanhempi linjaus on jäänyt vähitellen käytöstä. Se näkyy 2010-luvulla ilmakuvasa tilakeskuksen pohjoispuolisella pellolla värin muutoksena (Kuva 1), vaikka kulku-uraa ei maastossa voi havaita enää kuin metsäalueella.

Pidemmästä tiejäännöksestä haarautuva lyhyempi ja kapeampi tiejäännös pellon reunassa ei näy ilmakuvasa, Lidar-aineistoissa tai kartoilla. Sen maastossa näkyvästä osasta voi päätellä, että kyseessä on todennäköisesti Brynickbackan viljelyksille ja niityille vienyt kulkureitti. Sen vuoksi lyhyempää tiejäännöstä voi pitää nykyäsittein tilustienä (Tieteen termipankki 2020).

Karttojen lisäksi tiejäännösten ikää voi pohdiskella historiallisen lainsäädännön näkökulmasta. Jos Brynickbackan kylä on syntynyt jo keskiajalta, sen muotoutumiseen on voinut vaikuttaa keskiajan lainsäädäntö. Maunu Eerikinpojan 1300-luvun maanlaissa kulkuväylät mainitaan monessa kohtaa (Laki 1349). Rakennuskaareissa (I:1 §) todetaan, että jokaiseen kylään ja sieltä pois johtaa maantie. Jos maantie kulkee pellon läpi sarkajaon suuntaisesti, sen leveys on rakennuskaaren (VI, XXXVII: 1 §) mukaan 10 kyynärää. Sama leveys on rakennuskaaren mukaan myös kärjätiellä. Kirkkotie on puolestaan 5 kyynärää leveä. Rakennuskaareissa (V, XXVII) mainitaan myös yleinen

tie, joka vie kirkolta kaupunkiin, sekä karjatie ja myllytie.

Lisäksi rakennuskaareissa (II) todetaan, että kukaan ei saa sulkea tietä laittamatta yhtä hyvää tilalle. Silloinkin on hankittava käräjiltä oikeus siirtää tietä ja laitettava sitten uusi, yhtä hyvä ja suora kuin aiempikin oli. Rakennuskaareissa (II:2 §; XXVII) mainitaan tienpidon vastuut; jokaisen tulee vastata teistä, silloista, veräjistä ja aidoista maanlukunsa mukaan. Lisäksi kaikki ovat velvollisia osallistumaan siltojen rakentamiseen ja teiden raivaamiseen. Edelleen rakennuskaareissa (IV: 3§) todetaan, että tontin tulee ulottua tiehen, mutta se ei saa haitata sitä.

Maakulkureitteihin liittyviä asioita käsitellään myös 1400-luvun Kristoffer-kuninkaan maanlain rakennuskaareissa (Laki 1442: 1–3 §, 5–7 §, 40 §). Laki on monissa asioissa Maunu Eerikinpojan maanlakia pidempi, laajempi ja yksityiskohtaisempi, mutta teitä koskevat säännökset ovat jokseenkin samankaltaiset. Kristoffer-kuninkaan maanlaki ei syrjäyttänyt Maunu Eerikinpojan lakia käytöstä. Maanlait eivät myöskään syrjäyttäneet edeltäneitä maakuntalakeja, vaan viimemainittuja sovellettiin oikeuslähteinä koko keskiajan. Lait ja yhteisön käytännöt saattoivat keskiajalla vastata toisiaan ainakin jossakin määrin, mutta niiden lakien vaikutuksista ja noudattamisesta ei ole tarkkaa tietoa. Todennäköisesti lakeja pikemminkin sovellettiin, kuin pantiin täytäntöön sellaisenaan (Korpiola 2009: 203–204, 206–207).

Keskiaikaisten lakien maakulkureiteistä antaman tiedon näkökulmasta Brynickbackan tiejäännöksistä pidempi voi olla osa maantietä. Topografian näkökulmasta tarkasteltuna se kulkee luontevimmalla kohdalla kallion ja asuinpaikan pihapiirin välissä. Näin se voisi olla keskiaikaisen lainsäädännön mukainen kylään tuova ja sieltä pois vievä tie. Se yhdistyi todennäköisesti ainakin jossakin vaiheessa myös lainsäädännössä mainittuun kaupunkiin vievään yleiseen tiehen eli Suureen Rantatiehen. Broteruksen (1703b) kartan perusteella tämä olisi tapahtunut 1700-lu-

vun alussa ainakin Sutarkullan kautta sen eteläpuolella kulkevaksi merkityn koillinen-lounas-suuntaisen tien myötä. Brynickbackan lyhyempi tiejäänös voi puolestaan olla keskiaikaisessa lainsäädännössä mainittu karjatien jäännös.

Varmasti Brynickbackan pidempää tiejäänöstä ei voi todeta keskiaikaisen maantien osaksi eikä lyhyempää keskiaikaiseksi karjatieksi. Sinänsä Karjaan seudullakin kylät toisiinsa ja yleisiin teihin yhdistävät maantiet syntyivät ja alkoivat todennäköisesti vakiintua jo keskiajan kuluessa. Niiden paikka on kuitenkin voinut vuosisatojen kuluessa muuttua ainakin jonkin verran esimerkiksi kulkemistarpeiden mukaan. Tämä maakulkuväylien paikkojen muuttamistarve tunnistettiin ja ohjeistettiin jo keskiaikaisessa lainsäädännössä.

Keskiajan jälkeen maan käyttöön liittyvää lainsäädäntöä uudistettiin Ruotsin valtakunnan vuoden 1734 lailla. Sen rakennuskaaren mukaan jokaiseen kylään ja siitä ulos, kuin myös pellolle, luhdalle, kirkolle ja myllylle tuli johtaa 6 kyynärää leveän kulkutien. Lisäksi tien kummallekin puolelle piti varata tarpeen mukaan kaksi kyynärää ojaksi. Valtamaantien eli maantien piti lain mukaan olla kymmenen kyynärää leveä ojan välissä ja se tuli tehdä paikkaan, jossa siitä sai tehtyä suorimman ja tasaisimman. Sillan tuli olla saman levyinen, kuin sen kautta kulkevan tienkin. (Laki 1734: IV:1 1–2 §; XXV: 1–2 §, 6 §.)

Vuoden 1734 laissa käsiteltiin myös matkojen pituutta osoittavia merkintöjä. Sen mukaan koko penikulman, puolen penikulman ja virstan päähän tuli asettaa merkit kivistä. Lisäksi tielle tuli laittaa tärkeille paikkakunnille kulkevista teistä merkit. (Luku XXV: 3–4§.) Teiden ylläpidosta todettiin, että niitä piti täyttää ja korottaa sannalla, soralla ja risuilla sekä parantaa vuosittain (luku XXV: 6 §, 12 §). Teiden, siltojen ja kyläteiden veräjien tekovastuu jakautui maaseudulla tien kulkualueella kaikkein talojen kesken tasapuolisesti, kun taas kaupunki vastasi tiestään tiluksiensa alueella (luku V: 1 §; XXV: 8 §). Kulkutien muuttaminen tai tekeminen ilman kärjääioikeuden lupaa oli rangaistavaa, samoin

teiden ja siltojen ylläpitämättä ja rakentamatta jättäminen (luku XXV: 9 §, 11 §, 13–15 §).

Vuoden 1734 lain näkökulmasta tarkasteltuna Brynickbackan tienovilla kartoilla 1700-luvun loppupuolella näkyvää tietä ja sen maastossa edelleen havaittavaa leveähköä jäännöstä voi pitää laissa mainittuna kylään ja siitä pois johtavana kulkutienä. Se sijoittuu lounaaseen ja etelään viettävälle kuivahkolle rinteelle, joten tien reunoille ei ole tarvinnut kaivaa ojia. Kapeampi tiejäänös on lain näkökulmasta tarkasteltuna ilmeisimmin pelolle ja luhdalle vievä kulkutie. Nykyisessä muodossaan Brynickbackan tiejäänösten voikin ajatella täyttävän ainakin 1700-luvun lainsäädännön edellyttämät tien kriteerit.

Yhteenveto

Maastossa havaitut asutusjäännökset ovat todennäköisesti Brynickbackan mahdollisesti jo keskiajalla syntyneen, mutta historiallisten tietojen perusteella viimeistään vuonna 1540 asutun kylän paikalla. Asuinpaikka on lämpimässä ja kuivahkossa, loivasti etelään antavassa rinteessä sekä jossakin määrin suojassa pohjoisesta ja luoteesta puhaltavilta tuuilta. Asuinpaikka on jäänyt käytöstä ilmeisesti 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alussa, kun asutus on siirtynyt nykyisen tilakeskuksen alueelle etelälounaaseen. Tämä voi liittyä esimerkiksi maaseuturakentamisen muutokseen, kun maataloudessa alkoi 1800-luvulla painottua maitotalous (esim. Soininen 1975: 410; Vihola 2004: 157–159, 331). Sen vuoksi tarvittiin muun muassa isompia navetoita maitokarjalle. Lisäksi maatilojen rakennukset ja muu maankäyttö alkoivat jäsentyä uudella tavalla.

Brynickbackan tiejäänösten tarkkaa ikää on vaikea määrittää luotettavasti. 1700-luvun loppupuolen kartoilla Brynickbackan asuinpaikan kautta kulkeva tielinjaus Sutarkullan ja Vestanbyn välillä on siirtynyt Brynickbackan tilakeskuksen pohjoispuolella idemmäksi vuosien 1982–1992 välissä. Näin Brynickbackan asuinpaikan yhteydessä on säilynyt ai-

nakin parisen sataa vuotta vanhan tien jäännös. Täysin poissuljettua ei ole se, etteikö jäännös voisi olla jo keskiaikaisen maantien tienovilla. Tien kautta asuinpaikalta on yhteys ainakin 1700-luvun loppupuoliskolla muiden kylien lisäksi sekä idässä että lännessä kulkevaan keskiajan yleiseen tiehen, Suureen Rantatiehen. Historiallisesta näkökulmasta Brynickbackan asuinpaikalla vaikuttaakin olleen hyvä saavutettavuus ja kulkemisen mahdollisuudet vesiteiden lisäksi maitte vuosisatojen ajan.

Brynickbackan tiejäännösten tarkastelu nostaa esiin sen, että tiet ja muut maakulkureitit ovat aina osa laajempaa maaväylien muodostamaa verkostoa. Sen vuoksi yksittäisen tiejäännöksen luonteen ja merkityksen hahmottaminen ja ymmärtäminen edellyttää tarkastelua laajemmassa toiminnallisessa ja historiallisessa kontekstissa. Maakulkureitit syntyvät ihmisen toimintaan liittyvien tarpeiden mukaan, joten niiden ympäristöt ovat otollisia erilaisten jäännösten sijaintipaikkoja (Museovirasto 2017: 13). Mitä pidempään reitti on ollut käytössä, sitä todennäköisemmin sen varsilta löytyy erikäisiä ihmisen asutukseen, työskentelyyn ja kulkemiseen liittyviä jäännöksiä. Inventoinneissa ja tarkastuksissa kannattaakin selvittää historiallisten teiden reitit jo esityövaiheessa esimerkiksi historiallisten karttojen avulla. Lisäksi on hyvä pyrkiä tarkastamaan järjestelmällisesti tiejäännökset ympäristöineen inventoinnin maastotyövaiheessa.

Bibliografia

Arkistolähteet

- B15:16/1. *Brynickbacka; Brynickbacka och Sutarkulla: Karta öfver egorne med beskrifning öfver åker och äng samt röslägningsprotokoll 1764–1764* (B15:16/1). Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Karjaan maalaiskunta. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=16981809>> (Luettu 27.12.2019)
- Broterus, S. 1703a. *Nissbacka; Nissbacka samt Brynickbacka och Sutarkulla i Karis socken: Karta öfver åker och äng med beskrifning 1703–1703* (B16:38/1). Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Snappertuna. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=50279801>> (Luettu 27.12.2019)
- Broterus, S. 1703b. *Geometrisk Charta och delimitation uppå föreskrifne Byars situation och utrymme i Karis Sochn med sine vissa Råår och röör hvilken och utvissar huru den ena Byn med dhen andra... (MH MH 29/- -)*. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen kartat, Alue- ja rajakartat. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=12638078>> (Luettu 27.12.2019)
- Karjaa 2014 07 Ia. *Pitäjänkartasto, Karjaa (2014 07 Ia)*. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto. Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=806738>> (Luettu 28.12.2019)
- Karjaa V 23a. *Venäläinen topografikartta Karjaa V 23*. Karttakokoelmat, Topografikarttojen kokoelma, Venäläiset topografikartat 1: 21000, Uudenmaan lääniä, Raaseporin läntistä kihlakuntaa, 124,56 km², [Karjaa] (V 23). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1428911>> (Luettu 28.12.2019)
- Karjaa V 23 b. *Senaatin kartasto, Karjaa V 23*. Maanmittaushallitus, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Senaatin kartasto, [Karjaa] (V 23). Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1155860>> (Luettu 28.12.2019)

- Maaranen, P. 2017. *Kiinteiden muinaisjäännösten kunnan ja tilan seuranta Länsi-Uudellamaalla 2017, Lohja, Raasepori ja Siuntio*. Julkaisematon tarkastusraportti 29.12.2017, Museoviraston arkisto.
- Maaranen, P. 2017. *Raasepori Brynickbacka, arkeologisen kohteen tarkastus*. Julkaisematon tarkastusraportti 25.8.2017, Museoviraston arkisto.
- Peruskartta 1982. *Peruskartta 2014 07 Snapper-tuna*. Maanmittauslaitos, Vanhat painetut kartat. <<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>> (Luettu 11.1.2020)
- Peruskartta 1990. *Peruskartta 2014 07 Snapper-tuna*. Maanmittauslaitos, Vanhat painetut kartat. <<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>> (Luettu 11.1.2020)
- Rippikirjat 1723–1737. *Pää- ja rippikirjat, Rippikirjat 1723–1737*. Karjaan seurakunnan arkisto. Digihakemisto. <<https://digihakemisto.appspot.com/edit?kuid=6090930&kuvanumero=121&ay=1290494&sartun=100982.KA&atun=250171.KA&amnimeke=Karjaan+seurakunnan+arkisto&sarnimi=P%C3%A4+C3%A4-+ja+rippikirjat&aynimi=Rippikirjat+1723-1737&ay2=105718>> (Luettu 6.1.2020)
- Rippikirjat 1747–1758. *Pää- ja rippikirjat, rippikirjat 1747–1758*. Karjaan seurakunnan arkisto. Digihakemisto. <<https://digihakemis-to.appspot.com/edit?kuid=6091105&kuvanumero=141&ay=1290673&sartun=100982.KA&atun=250171.KA&amnimeke=Karjaan+seurakunnan+arkisto&sarnimi=P%C3%A4+C3%A4-+ja+rippikirjat&aynimi=Rippikirjat+1747-1758&ay2=105719>> (Luettu 6.1.2020)
- Rippikirjat 1758–1774. *Pää- ja rippikirjat, rippikirjat 1758–1774*. Karjaan seurakunnan arkisto. Digihakemisto. <<https://digihakemis-to.appspot.com/edit?kuid=6091293&kuvanumero=164&ay=1290674&sartun=100982.KA&atun=250171.KA&amnimeke=Karjaan+seurakunnan+arkisto&sarnimi=P%C3%A4+C3%A4-+ja+rippikirjat&aynimi=Rippikirjat+1758-1774&ay2=105720>> (Luettu 6.1.2020)
- Yleisluettelo 1634–1653. *Asutuksen yleisluettelo, Karjaa 1634–1653*. Asutuksen yleisluettelot (kokoelma). Kansallisarkisto, Digitaalarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1162558>> (Luettu 6.1.2020)
- Yleisluettelo 1654–1673. *Asutuksen yleisluettelo, Karjaa 1654–1673*. Asutuksen yleisluettelot (kokoelma). Kansallisarkisto, Digitaalarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1162872>> (Luettu 6.1.2020)
- Yleisluettelo 1674–1693. *Asutuksen yleisluettelo, Karjaa 1674–1693*. Asutuksen yleisluettelot (kokoelma). Kansallisarkisto, Digitaalarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1164368>> (Luettu 6.1.2020)
- Yleisluettelo 1694–1713. *Asutuksen yleisluettelo, Karjaa 1694–1713*. Asutuksen yleisluettelot (kokoelma). Kansallisarkisto, Digitaalarkisto. <<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1165222>> (Luettu 6.1.2020)

Verkkolähteet

- Karsvall, O. 2013. Retrogressiv metod. En översikt med exempel från historisk geografi och agrarhistoria. *Historisk tidskrift* 133:3: 411–416. <http://www.historisktidskrift.se/fulltext/2013-3/HT_2013_3_411-435.htm> (Luettu 6.1.2020)
- Laki 1442. *Kuningas Kristofferin maanlaki, 1442. Herra Martin suomeksi kääntämänä*. Agricola, Suomen humanistiverkko, Agricolaverkon vintti. <<https://agricolaverkko.fi/vintti/julkaisut/julkaisusarja/kktk/lait/kris/>> (Luettu 6.1.2020)
- Laki 1724. *Ruotsin valtakunnan vuoden 1734 laki*. Agricola, Suomen humanistiverkko, Agricolaverkon vintti. <<https://agricolaverkko.fi/vintti/julkaisut/julkaisusarja/kktk/lait/1734/index.html>> (Luettu 6.1.2020)
- Liikennevirasto 2013. *Tiesuunnittelun kulku*. Liikennevirasto. <https://vayla.fi/documents/20473/34253/tiesuunnittelun+kulku_esite.pdf> (Luettu 11.1.2020)
- Museovirasto 2017. *Historialliset tiet, ohje 2017*. Museovirasto. <<https://www.museovirasto.fi/uploads/Meista/Julkaisut/historialliset-tiet-ohje-2017.pdf>> (Luettu 11.1.2020)
- Tieteen termipankki. 2020. Oikeustiede: tilustie. <<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:tilustie>> (Luettu 26.1.2020)

Painetut lähteet ja kirjallisuus

- Gardberg, J. 1968. *Vasatiden och karolinska tiden. Karis socken. Från forntiden till våra dagar V*. Ekenäs: Ekenäs Tryckeri Aktiebolag.
- Harju, E.-S. 2012. *Kuninkaan kartasto Etelä-Suomesta 1776–1805*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Harju, E.-S. & Lappalainen J. T. 2010. *Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Atlas Art.
- Kerkkonen, G. 1952. *Medeltiden. Karis socken. Från forntiden till våra dagar III*. Ekenäs: Ekenäs Tryckeri Aktiebolag.
- Korpiola, M. 2009. Maallisen oikeuslaitoksen tuottamat lähteet. M. Lamberg, A. Lahtinen & S. Niiranen (toim.) *Keskiajan avain*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimittuksia 1203: 203–216. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Laki 1349. Maunu Eerikinpojan maanlaki. M. Huitu & T. Riska (toim.) 1977. *Codex Aboensis. Turun käsikirjoitus, Kommentaarit ja suomennokset*: 146–207. Helsinki: Koneen Säätiö.
- Salminen, T. 1992. Suuren Rantatien inventointi 1991. Inventointikertomuksen yhteenvetoreportti. *Tiemuseon raportteja 1/1992*.
- Soininen, A. M. 1975. *Vanha maataloutemme. Maatalous ja maatalousväestö Suomessa perinnäisen maatalouden loppukaudella 1720-luvulta 1870-luvulle*. Historiallisia tutkimuksia 96. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Solstrand, W. 1940. *Namnet Karis och andra namn i Karis. Karis socken från forntiden till våra dagar II*. Ekenäs: Ekenäs Tryckeri Ab.
- Talvitie, P. 2013. *Kyläosuudesta yksityiseen maanomistukseen. Isojako Länsi-Uudellamaalla 1700-luvulla*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38949/talvitie_vaitoskirja.pdf?sequence=1&isAllowed=y>(Luettu 6.1.2020)
- Vihola, T. 2004. Pärjääkö pienviljely? M. Peltonen (toim.) *Suomen maatalouden historia II. Kasvun ja kriisien aika 1879-luvulta 1950-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimittuksia 914: 2, 135–216.

Päivi Maaranen
FT, erikoistutkija
Kulttuuriympäristöpalvelut, Museovirasto
paivi.maaranen@museovirasto.fi